

УДК 65.011.1: 65.012.32

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ РІВНЕМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

І.О. МАКСИМЕНКО, В.І. БОКІЙ

Київський національний університет технологій та дизайну

У роботі викладено основні положення концептуального підходу до управління економічним розвитком підприємства. Визначено взаємозв'язок між основними блоками економічного потенціалу, аспектами діяльності та напрямками розвитку підприємства. Наведено логічну взаємобумовленість рівня економічного розвитку від динаміки зміни економічного потенціалу підприємства, ринкової вартості та відповідної інвестиційної привабливості. Основні поняття: економічний потенціал підприємства, ринкова вартість, економічний розвиток підприємства

В умовах вступу України до СОТ (2008 р.) зростають вимоги щодо забезпечення відповідності світовим стандартам якості операційних та управлінських процесів на вітчизняних підприємствах. Посилюється роль менеджменту підприємства з питань обґрунтування, необхідної підтримки стратегій досягнення конкурентних переваг на ринку. Відбувається зміщення акцентів управління із забезпечення адаптації суб'єктів господарювання на зміну ринкового середовища, оперування прогнозними даними з формуванням відповідних стратегічних альтернатив діяльності у майбутньому. Такий підхід потребує досліджень у сфері методологічного обґрунтування вибору загальної стратегії підприємства з метою забезпечення його прогресивного розвитку у майбутньому. Це підтверджує актуальність досліджень з питань управління розвитком суб'єктів господарювання та укріплення їх позицій на ринку.

Об'єкти та методи дослідження

З питань управління стратегічним розвитком підприємства відомі роботи цілого ряду дослідників (І. Ансофф, В.С. Пономаренко, О.М. Тридід, О.Г. Осауленко, А.В. Чупіс, В.А. Береславська, О.В. Раєвнева, М.М. Лепа, Л.Г. Ліпич, О.Л. Яременко та інші). Незважаючи на деяке погодження етапів аналізу стратегічних напрямів розвитку підприємства немає єдиного підходу щодо формування відповідного набору альтернатив та врахування основних факторів впливу на його діяльність. Так одні автори звертають увагу на забезпечення ефективності діяльності як основи розвитку підприємства в майбутньому, інші – на ринкові умови функціонування з метою визначення тенденцій змін.

Постановка завдання

Можливість використання ринкової вартості підприємства та економічного потенціалу в якості інтегральних показників ефективності діяльності [1] визначає необхідність аналізу щодо їх застосування при обґрунтуванні стратегії управління економічним розвитком підприємства.

Результати та їх обговорення

Економічний розвиток підприємства залежить від ефективності вчасно здійснених управлінських дій та визначається наявними можливостями, в т.ч. вхідними ресурсами. Наявні та потенційні можливості пов'язані з поняттям економічного потенціалу, тобто вони можуть бути використані для досягнення поставлених цілей в процесі функціонування та розвитку підприємства. На кожній стадії життєвого циклу система намагається набрати максимальний економічний потенціал (ЕП), що дорівнює сумі всіх ресурсів з урахуванням впливу потенціалу попереднього етапу [2]. Ринкова вартість підприємства (РВП) характеризує ефективність реалізації ЕП, відповідну конкурентоспроможність та перспективність розвитку бізнесу. Відповідно формування стратегії підприємства щодо управління його економічним розвитком передбачає попередній аналіз динаміки ЕП та РВП.

Відповідно до [3] можна сформулювати такі основні положення концептуального підходу до управління рівнем економічного розвитку підприємства – ЕРП.

1. Основою розвитку підприємства як складної відкритої соціально-економічної системи, є оптимізація визначених аспектів діяльності з метою максимального використання існуючих можливостей як у поточному періоді, так і у перспективі.

Оскільки досягнення максимально високих виробничих показників по усім видам діяльності являється неможливим, то з метою забезпечення прогресивного розвитку дотримуються сфокусованої стратегії підприємства, коли успішно виконується обмежений набір задач. Відповідно підприємство має обирати пріоритетні напрями розвитку виходячи із наявного потенціалу, стадії життєвого циклу та стану зовнішнього середовища та досягати максимальної ефективності за рахунок покращення i -тої характеристики виробництва при визначеній стратегії:

$$Ef \sim E \{A1, A2, \dots, An\} \rightarrow \max \quad (1)$$

де Ef – досягнута величина ефективності підприємства (рентабельність виробничих фондів, продукції, величина валового, чистого прибутку тощо);

Ai – i -та характеристика виробництва, $i = \overline{1, n}$;

$E \{A1, A2, \dots, An\}$ – ефективність визначеної з-поміж усіх характеристики виробництва.

Під характеристикою виробництва мається на увазі частина виробничих ресурсів або їх поєднання, що дозволяють реалізувати специфічні можливості або характеристики підприємства, які забезпечують його конкурентоспроможність. Вибір характеристики здійснюється на основі визначення пріоритетного напрямку та стратегії розвитку підприємства.

2. Основними аспектами діяльності підприємства, відповідно до яких можна визначити пріоритетні напрями розвитку, в тому числі, зважаючи на можливість їх поєднання, являються виробничий, організаційний, фінансовий та соціальний. Це відповідає видам розвитку за природою змін, що відбуваються у системі, а саме: техніко-технологічний, організаційний, фінансовий та соціальний. При цьому економічний розвиток (EP) характеризує ефективність змін у всіх аспектах діяльності та являється узагальнюючою характеристикою:

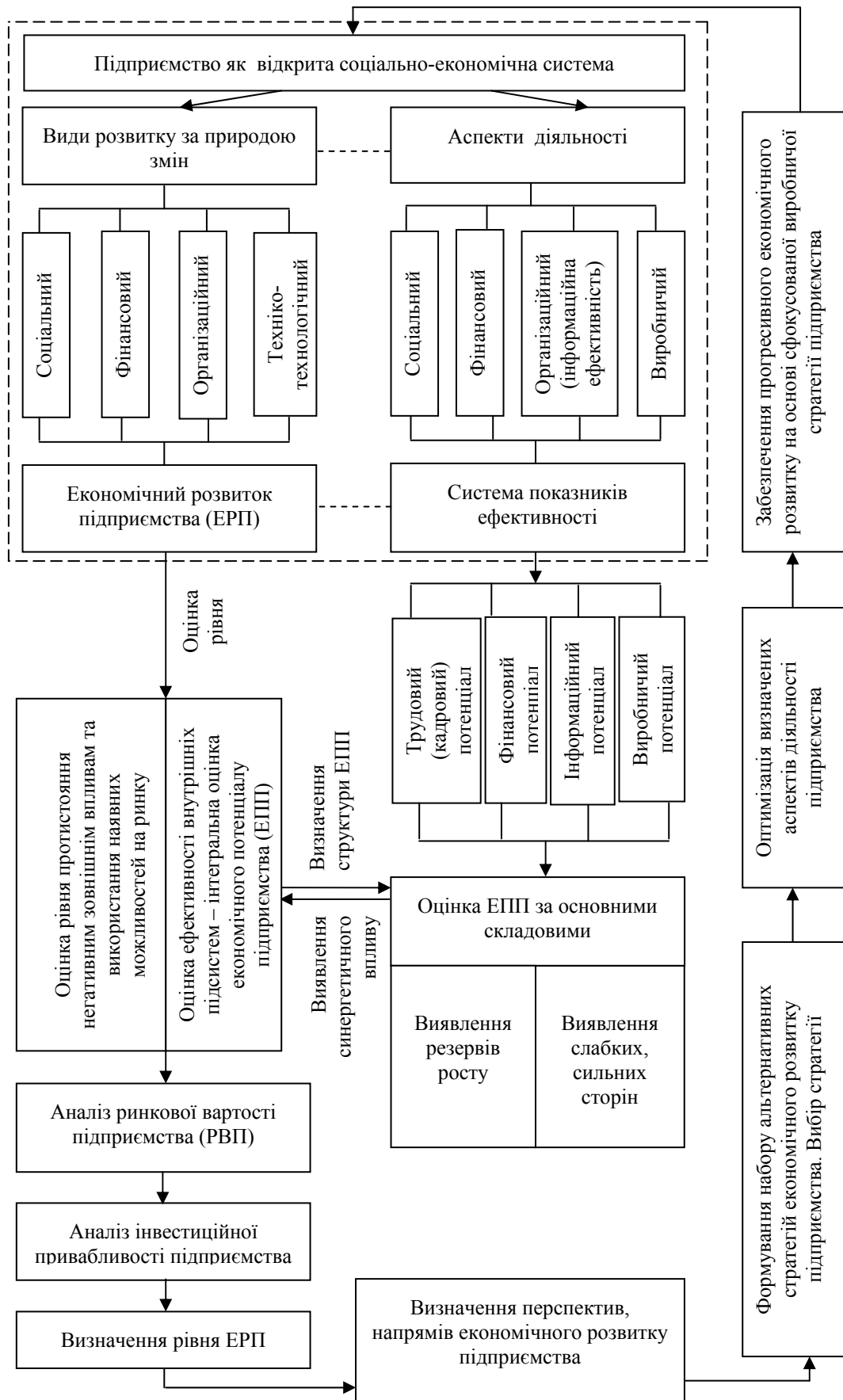
$$EP = f(B, O, \Phi, C) \quad (2)$$

де B – техніко-технологічні зміни, які впливають на ефективність виробничої підсистеми підприємства; O – організаційні зміни, які визначають ефективність управління інформаційними потоками на підприємстві, в тому числі, забезпечення необхідної еластичності та стійкості його як системи; Φ – зміни фінансового стану підприємства, які, з одного боку, являються похідними від змін інших аспектів діяльності, а з іншого – характеризують можливості для ЕРП; C – соціальні зміни, які визначають ефективність управління людськими ресурсами на підприємстві.

В свою чергу змінні B, O, Φ, C являються комплексними характеристиками та відчувають вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що буде розглянуто в подальшому.

3. Кожну вище наведену змінну можна охарактеризувати відповідною системою показників, які визначають рівень ефективності запроваджуваних змін. Тобто ефективність використання економічних ресурсів та можливостей промислового підприємства знаходить конкретне кількісне вираження у взаємозалежній системі показників [3], що характеризують використання елементів виробничого процесу.

Техніко-технологічні зміни характеризують ефективність засобів виробництва та включають систему показників потенціалів основних та оборотних виробничих фондів.

Основні етапи концептуального підходу до управління рівнем економічного розвитку підприємства

Порівнюючи вид розвитку з відповідним аспектом діяльності підприємства та складовою потенціалу, можна сказати, що організаційні зміни визначають інформаційний потенціал підприємства. Про ефективність організаційних змін можна говорити, виходячи із порівняння витрат на підвищення інформаційного потенціалу підприємства та визначеним рівнем ЕРП. Хоча проблемним в такому разі залишається врахування лагу.

Зміни фінансового аспекту діяльності підприємства можна охарактеризувати на основі рівня фінансового потенціалу, який визначається оцінкою таких основних блоків як платоспроможності, фінансової стійкості, ефективності використання фінансових ресурсів та обіговості коштів підприємства.

Ефективність соціальних змін визначає взаємозв'язок між якістю робочої сили, відношенням підприємства до працівників та ефективністю праці.

4. Процес оцінки існуючого рівня та перспектив економічного розвитку підприємства (ЕРП) включає:

- аналіз внутрішнього середовища, виявлення слабких сторін, резервів розвитку – оцінка економічного потенціалу підприємства (ЕПП);
- аналіз зовнішнього середовища, конкурентних переваг – визначення ринкової вартості підприємства (РВП) та інвестиційної привабливості;
- визначення перспектив розвитку підприємства, формування стратегії ЕРП.

Рівень економічного розвитку як узагальнюючої характеристики розвитку підприємства залежить від ефективності змін техніко-технологічного, організаційного, фінансового та соціального характеру (оцінка змінних B , O , Φ , C). Проте визначення лише основних показників ефективності кожної змінної не дає повного представлення щодо траєкторії розвитку системи. Тому ефективність впроваджуваних змін пропонується розглядати через призму динаміки потенціалу підприємства.

Загальна ефективність змін впливає на ЕПП, який відповідно до основних аспектів діяльності підприємства включає такі основні блоки як виробничий, інформаційний, фінансовий та трудовий. Застосування показника ЕПП в якості основного критерію дозволяє визначити рівень використання наявних економічних ресурсів так і можливостей.

Щодо оцінки зовнішніх впливів, то про ЕРП свідчить ринкова вартість (РВ) як ступінь цінності суб'єкта господарювання на ринку. Відповідно маємо наступну залежність:

$$ЕРП = f(ЕПП, РВП) \quad (3)$$

де ЕПП – оцінка економічного потенціалу підприємства з точки зору ефективності використання економічних ресурсів та можливостей; РВП – оцінка РВП з точки зору забезпечення майбутніх доходів.

Порівняння динаміки ЕПП з його РВ дозволяє визначити рівень ЕРП та сформуванню відповідну стратегію розвитку.

5. ЕПП розглядається як сукупність економічних ресурсів та можливостей, які можуть бути використані для досягнення поставлених цілей в процесі функціонування та розвитку підприємства, послідовність його оцінки пропонується [4] наступна: визначення структури потенціалу; формування методики діагностики потенціалу; оцінка елементів потенціалу ЕПП – проводиться за основними блоками його складових: виробничий, інформаційний, фінансовий та трудовий (кадровий); виявлення синергетичного впливу елементів; інтегральна оцінка ЕПП.

Щодо визначення структури ЕПП, то його поділ на такі основні складові як виробничий, трудовий (кадровий), інформаційний та фінансовий не суперечить виділенню основних аспектів діяльності підприємства та послідовності проведення відповідної економічної оцінки, під час якої беруться основні групи показників, що характеризують фінансовий стан, прибутковість, використання трудових ресурсів, основних фондів.

Зважаючи на складність структури ЕПП, оціночні показники можна визначити як інтегральні, які включають відповідну систему показників нижчого рівня. З огляду на важливість проведення аналізу ЕПП в динаміці, з метою подальшого визначення напрямів ЕРП, вважається можливим використання наступного агрегованого (інтегрального) індексу ЕПП (ІЕПП):

$$ІЕПП = ІВПП * ІТПП * ІППП * ІФПП \quad (4)$$

де ІВПП – індекс виробничого потенціалу підприємства; ІТПП – індекс трудового потенціалу підприємства; ІППП – індекс інформаційного потенціалу підприємства; ІФПП – індекс фінансового потенціалу підприємства;

Величина кожного індексу визначається як відношення показників відповідно за поточний і базисний періоди. Оскільки кожний структурний елемент потенціалу являється комплексною величиною, розрахунок відповідного індексу проводиться аналогічно.

6. Аналіз величини та динаміки РВП для обґрунтування рівня розвитку підприємства.

Економічний розвиток підприємства досягається за рахунок ефективного функціонування усіх його підрозділів. Реалізація наявного ЕПП, забезпечення його розвитку у майбутньому сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємства, зміцненню його конкурентних позицій, а, відповідно, зростанню РВП. Відповідно РВП являється грошовим вираженням реалізації ЕПП та може бути використана при визначенні інтегрального показника рівня розвитку підприємства. Важливим є врахування вартості природних ресурсів, тобто використання скоригованої величини РВП [5] з метою визначення реальної цінності суб'єкта господарювання на ринку та проведення об'єктивного порівняльного аналізу його з іншими. Використання показника РВП з одного боку, дозволяє розширити межі застосування підходу, зважаючи на можливу необов'язковість використання порівняння показників аналогічних суб'єктів, з іншого – оцінка РВП враховує рейтинг кожного підприємства на ринку.

7. Інвестиційна привабливість підприємства взаємозалежна від ЕПП та РВП.

Як похідну величину від РВП, можна вважати інвестиційну привабливість підприємства (ІнПП), яка за І. Бланком [3] являється узагальнюючою характеристикою переваг та недоліків інвестування в певний об'єкт із позиції конкретного інвестора. На думку [3] рівень ІнПП в грошовому виразі являється вартістю підприємства.

Однак РВП не завжди характеризує його інвестиційну привабливість, оскільки може бути завищеною на вартість природних ресурсів. Тому можна сказати, що ІнПП обґрунтовується його ринковою вартістю (РВ) в якості рівня реалізації ЕПП.

При безпосередній оцінці ІнПП розглядаються [6] такі основні підходи:

1. Ринковий підхід – оцінка проводиться на основі зовнішньої інформації щодо зміни ринкової вартості акцій підприємства та величини дивідендів, що виплачуються. Такому підходу надають перевагу акціонери, оскільки він дозволяє визначити ефективність власних інвестицій у підприємство.

2. Бухгалтерський підхід – включає методики, в основі яких лежить аналіз внутрішньої інформації підприємства. Основою оцінки являється аналіз динаміки прибутку, потоку грошових коштів. Дані для аналізу можна отримати із традиційної бухгалтерської звітності, тому такий підхід обирають бухгалтер та фінансові спеціалісти.

3. Комбінований підхід – включає методики, в основі яких лежить аналіз як зовнішньої по відношенню до підприємства, так і внутрішньої інформації – як правило, використовується аналітиками фондового ринку, інвестиційними менеджерами.

8. Аналіз рівня ЕРП на основі ЕПП, РВП та інвестиційної привабливості включає в себе визначення можливих напрямів економічного розвитку підприємства, розробку відповідної стратегії розвитку. Для кожного підприємства може бути сформовано набір альтернативних стратегій його розвитку [3] з послідовним відповідним розробленням стратегічних планів, проектів і програм його розвитку. Визначається ризик невиконання стратегічних планів, проектів і програм розвитку підприємства. враховуються соціальні та економічні компоненти.

Основою до регулювання рівня економічного розвитку являється застосування матричних методів при визначенні відповідних груп підприємств через динаміку ЕПП, РВП, інвестиційну привабливість залежно від стадій життєвого циклу з метою розроблення стандартизованих рекомендацій щодо стратегічних пріоритетів та дій для кожної групи.

Висновки

Відмінності у напрямках наукових досліджень спричиняють різноманіття точок зору щодо визначення пріоритетів формування стратегії економічного розвитку підприємства. В статті обґрунтовано основні етапи концептуального підходу до управління рівнем ЕРП, зважаючи на ефективність діяльності, ступінь реалізації наявних можливостей та рейтинг підприємства на ринку. Основою забезпечення прогресивного розвитку визначено економічний потенціал як індикатор успішності використання наявних можливостей підприємства в процесі функціонування. Ринкова вартість підприємства розглядається як залежна від ЕПП та така, що обумовлює можливості його зростання. Інвестиційну привабливість в якості узагальнюючої характеристики вигідності інвестування з метою забезпечення розвитку бізнесу визначено як взаємообумовлену від РВП, а відповідно, і ЕПП. Згідно представленого концептуального підходу рівень економічного розвитку підприємства обумовлений величиною та динамікою ЕПП та РВП, які, в свою чергу, визначають зміну його інвестиційної привабливості.

Подальші дослідження пов'язані з формуванням набору та розробкою рекомендацій щодо вибору стратегічних альтернатив на базі представленої концепції в рамках стратегії управління економічним розвитком підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максименко І.О., Бокій В.І. Ринкова вартість підприємства як результат реалізації його економічного потенціалу. // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Інноваційні технології та методи в управлінні організаціями, програмами і проектами», 22–24 травня 2008 р., м. Кам'янець-Подільський – Хмельницький, 2008. – с. 192–195.

2. Бутник О.М. Економіко-математичне моделювання перехідних процесів у соціально-економічних системах: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», СПД Лібуркіна Л.М., 2004. – 304 с.
3. Управління розвитком суб'єктів господарювання: монографія / [авт. кол.: О.Л. Яременко, О.М. Панкратова, В.Г. Яременко та ін.]; за заг. ред.: О.Л. Яременка, Г.В. Строкович; Нар. укр. акад. – Х.: Вид-во НУА, 2008. – 500 с.
4. Лепейко Т.И., Колесников А.А. Управление формированием стратегического потенциала предприятия. // Економіка розвитку, №4 (32). – Х.: ХНЕУ, 2004. – с. 98-101.
5. Максименко І.О. Деякі підходи до визначення рівня економічного розвитку підприємства // Культура народів Причорномор'я, № 161. – Симферополь: Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского, 2009 – с. 126–128.
6. Реген В., Ткаченко В.А. Управление комплексным развитием предприятия. – СПб.: Издательство Вернера Регена, 2006. – 256 с.

Надійшла 23.12.2009

УДК 311.42

ПЕРЕДУМОВИ СТАТИСТИЧНОГО ВИМІРЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ

О.М. МОТУЗКА

Науково-технічний комплекс статистичних досліджень

У статті розглянуто актуальність міжнародної технічної допомоги, обґрунтовано доцільність розробки механізму статистичного вимірювання її результативності

Незважаючи на позитивні тенденції сталого економічного зростання, на сьогодні існує низка питань, вирішення яких потребує, зокрема, залучення зовнішніх фінансових ресурсів, в тому числі міжнародної технічної допомоги.

Багаторічна співпраця України з державами-донорами та міжнародними фінансовими організаціями свідчить про необхідність формування нового підходу до розуміння ролі міжнародної технічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій як взаємодоповнюючих інструментів реалізації державної політики міжнародної інтеграції України, економічного розвитку, забезпечення інтересів держави на зовнішньому ринку. Такий підхід узгоджується з основними принципами Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги, до якої Україна приєдналася згідно з Указом Президента України від 19 квітня 2007 року № 325 і яка засвідчила згоду держав-донорів та міжнародних фінансових організацій об'єднати зусилля для підвищення ефективності допомоги, спрямованої на розвиток держав-партнерів [5].

Об'єкти та методи дослідження

Дослідження праць провідних фахівців щодо висвітлення проблем надання міжнародної технічної допомоги, свідчить про їх несистематичний, поодинокий характер. Проблематиці міжнародної технічної допомоги в Україні у своїх наукових дослідженнях нині приділяють увагу такі вчені як